

Χρήστος Κάτσικας *Η μετάλλαξη του Λυκείου και η επιβολή των φροντιστηρίων*

Μύθος και πραγματικότητα για το δημόσιο σχολείο και τη φροντιστηριακή δραστηριότητα

Γύρω από την ανάπτυξη και τη διόγκωση του ιδιωτικού, εξωσχολικού, παραεκπαιδευτικού δικτύου και κυρίως γύρω από τον ίδιο το ρόλο του έχει συγκροτηθεί τελευταία ένας παραμυθητικός λόγος, που ουσιαστικά «καθαγιάζει» το φροντιστήριο την ίδια ώρα που θέτει στο «εδώλιο του κατηγορουμένου» το δημόσιο σχολείο.

Επιχειρούμε την «αποφουσκωποίηση» ή απομιθοποίηση κατεστημένων, επιβεβλημένων ή προβεβλημένων απόψεων και αναπαράστάσεων, που σχετίζονται με το σχολείο και τη φροντιστηριακή δραστηριότητα, με στόχο την ανάδειξη της, πολλές φορές «κρυμμένης», διασύνδεσης ανάμεσα στην πραγματικότητα και τις αναπαράστάσεις της.

*«Δεν χρειάζεται να πάω σχολείο, μου φτάνει το φροντιστήριο»
 (μαθητής Λυκείου στην Καλλιθέα)*

Δεν υπάρχει μεγαλύτερη απαξίωση του σχολείου από αυτή που συνοψίζεται στα «αυθόρμητα» λόγια ενός μαθητή. Η «κατασκευασμένη» πεποίθηση των προηγούμενων δεκαετιών ότι το φροντιστήριο αποτελεί «απαραίτητο συμπλήρωμα του σχολείου» υποχωρεί και στη θέση της ξεδιπλώνεται η πλήρης παράκαμψη του σχολείου!

Ας προσπαθήσουμε, λοιπόν, να διακρίνουμε πίσω από τα παραπάνω λόγια, εμφανιζόμενα στα «σχολικά χαρακτηριστικά»

τη νέα πραγματικότητα που κρύβεται επιμελώς στο βάθος.

Αν θέλαμε να αποτυπώσουμε με «λέξεις-κλειδιά» τα χαρακτηριστικά του «Ενιαίου Λυκείου» θα εστιάζαμε στην «εξεταστική καταιγίδα», στη διευρυμένη και δύσκολη στην αφομοίωσή της εξεταστέα ύλη, στην έλλειψη χρόνου, στις νέες τεχνικές αξιολόγησης που οδηγούν στο φορμαλισμό, στη θεοποίηση μιας μετρήσιμης επίδοσης-απόδοσης, στον προσανατολισμό σε αξίες ανταλλαγής (βαθμός, μόρια, σειρά προτεραιότητας).

Την ίδια στιγμή, η «μαύρη σκιά» των μαζικών απορρίψεων στο Λύκειο «πρακτορεύει» πελατειακά τους επιχειρηματίες των φροντιστηρίων, οι οποίοι εκταμιεύουν το άγχος και την ανασφάλεια της οικογένειας παρουσιάζοντας τις «υπηρεσίες» τους ως μοναδικό και ασφαλές στέγαστρο «προστασίας».

Όσο το σχολείο μετατρέπεται σε μια ατελειώτη πρόβα τζενεράλε για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση τόσο περισσότερο απαξιώνεται από τους μαθητές, οι οποίοι στρέφουν την προσοχή τους στα φροντιστηριακά μαθήματα, από τα οποία ευελπιστούν να τους εξοπλίσουν με τεχνικές αντιμετώπισης των εξεταστικών πρακτικών του σχολείου.

Αυτή ακριβώς η νέα πραγματικότητα είναι ο πλοηγός της αναζήτησης από τους μαθητές και τις οικογένειές τους «φροντιστηριακών εμβολίων» ατομικής προστα-

σίας, είτε για σχολική επιβίωση είτε για καλή σειρά προτεραιότητας για την είσοδο στο πανεπιστήμιο.

Παρ' όλα αυτά, βρισκόμαστε στην «κορφή του παγόβουνου». Γιατί στο σχολικό χώρο συντελούνται αλλαγές, αθόρυβα και ανεπαίσθητα, οι οποίες τροποποιούν το γνωστό ως τώρα σχολικό περιβάλλον.

Αν πλησιάσουμε το φακό της ανάλυσής μας στην καρδιά της σχολικής αίθουσας, ακτινογραφώντας μέσα από τα διάκενα και τις χαραμάδες τους σφυγμούς της κίνησης των «ζωντανών στοιχείων» της, της ίδιας της λειτουργίας της, θα βρεθούμε μπροστά στο ασυμπλήρωτο παζλ μιας διαμορφούμενης νέας πραγματικότητας:

Δημόσιο σχολείο: απομίμηση φροντιστηρίου!

«Το χαμόγελο στην τάξη έχει χαθεί, μεταξύ μας οι καθηγητές δεν ανταλλάσσουμε κουβέντα, όλοι μπροστά στο φωτοτυπικό για την ύλη, τα διαγωνίσματα...»

Απόστολος Καραγιάννης, καθηγητής
4ου Λυκείου Νέας Σμύρνης

Α. Το σχολείο όλο και περισσότερο μέρα με τη μέρα προβάλλει σαν απομίμηση φροντιστηρίου, καθώς το «πατρών» του νέου του ρόλου είναι σχεδιασμένο στα μέτρα του «ανταγωνιστή» του. Το «πνεύμα του φροντιστηρίου» δεν έχει απλώς δημιουργήσει τις δικές του αποικίες στο σχολικό χώρο, αλλά έχει επικρατήσει ολοκληρωτικά, έχει επιβάλει τη λογική του, στις διαδικασίες της σχολικής τάξης.

Ήδη πολλοί εκπαιδευτικοί της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κάτω από το βάρος μεθοδευμένων διασυρμών και κατευθυνόμενων κριτικών για την «αποδοτικότητα» και την «ανταγωνιστικότητα» του δημόσιου σχολείου, θέλοντας να μη φανούν στα μάτια των μαθητών τους κατώτεροι εκείνων που διδάσκουν στα φροντιστήρια, ωθούνται να μεταφέρουν στη σχολική πράξη τεχνικές και μεθοδολογίες του φροντιστηρίου που δεν ταιριάζουν σε μια διδακτική διαδικασία, η οποία, εκτός από γνωστικούς στόχους, οφείλει να επιδιώκει και ψυχοσυναίσθηματικούς και κοινωνικούς στόχους και να προωθεί την κριτική και δημιουργική ικανότητα των μαθητών.

Ετσι ανεπαίσθητα ο εκπαιδευτικός οδηγείται στην απώλεια του παιδαγωγικού του ρόλου, του δασκάλου εμπνευστή, καθώς μετατρέπεται σε μικρόψυχο ελεγκτή, ένα συμβολαιογράφο επιδόσεων, εξεταστή, επιτηρητή, διορθωτή, έναν κακοπληρωμένο τεχνικό χωρίς διάθεση και χαμόγελο.

Το μάθημα έχει στεγνώσει, η διδακτική πράξη έχει αφυδατωθεί, καθώς οι εξεταστικές πρακτικές, το άγχος, η αντιμετώπιση της ύλης που «δεν αστειεύεται», η ατελειώτη σειρά των τεστ που επιβάλλονται τόσο στη μαθησιακή διαδικασία όσο και στην ίδια τη λειτουργία της τάξης, έχουν «μπαζώσει» και το τελευταίο χιλιοστό της κοινωνίας.

Οι τάξεις μεταβάλλονται σε αγέρες άγριου ανταγωνισμού, ο «συμμαθητής έχει χαθεί», καθώς δινητικά ο κάθε μαθητής αποτελεί εμπόδιο για το διπλανό του στον αγώνα για ένα καλό «πλασάρισμα», λειτουργία που βρίσκεται σε πλήρη αντίφαση με τις ανάγκες και τις προδιαθέσεις της νέας γενιάς που διψά για διανοητική επαφή, ομαδικότητα και συναδελφικότητα.

Πολύ σωστά επισημαίνεται από πλήθος ειδικών, εκπαιδευτικών, κοινωνιολόγων και ψυχολόγων ότι αυτό το κλίμα ευνοεί τη δημιουργία αντικοινωνικών συναισθημά-

των και τάσεων, όπως η υπεροψία, ο φθόνος, η μνησικακία, η κακεντρέχεια, η υποκρισία και η παθολογική φιλοπρωτία. Και, βέβαια, σε μια τέτοια «λειτουργία» είναι πιο πιθανό όχι να αγαπήσουν αλλά να μισήσουν ό,τι σχετίζεται με το σχολείο.

Το «τέλος»... της σχολικής ζωής: το σχολείο αποπλίζεται από τον παιδαγωγικό του χαρακτήρα

«Δύο φορές που το σχολείο μου πήγε περίπατο (εκδρομή) την κοπάνησα και πήγα σπίτι να διαβάσω για το φροντιστήριο».

(Μαθητής Β΄ τάξης 5ου Ενιαίου Λυκείου Ηλιούπολης)

Β. Μια από τις βασικές διαφοροποιήσεις του σχολείου από το φροντιστήριο ήταν η ύπαρξη στο πρώτο σχολικής ζωής, που αποτελεί οργανωμένη και συστηματική προσπάθεια στα πλαίσια της όλης αγωγής και μόρφωσης του μαθητή. Σ' αυτήν ανήκουν οι κάθε μορφής κοινωνικές σχολικές εκδηλώσεις, οι εκδρομές, οι πολιτιστικές δραστηριότητες, ο αθλητισμός, οι μαθητικές κοινότητες, οι σχολικοί συνεταιρισμοί κ.λπ. Σκοπός της σχολικής ζωής είναι να δώσει διέξοδο στις αυθόρμητες δραστηριότητες του παιδιού και του νέου, να «αποσχολικοποιήσει» τη σχολική εργασία, να συνδέσει το σχολείο με τον κοινωνικό περίγυρο και τα κοινωνικά προβλήματα, να καλλιεργήσει δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τη ζωή μας, να αναπτύξει την πρωτοβουλία, την αυτενέργεια, την υπευθυνότητα, το συλλογικό πνεύμα, την αλληλεγγύη και τη συνεργασία.

Η «εξεταστική Χάρυβδη» κατατίνει τη σχολική ζωή, το διάλειμμα, το παιχνίδι, η εφηβεία, η φιλία, η αλληλεγγύη, η γνωριμία,

το αστείο, το «κουτσομπολιό» για τις κατακτήσεις των εφήβων, χάνονται από την «ημερήσια διάταξη», ενώ η «εξεταστική Κίρκη» εκμηδενίζει κάθε διάθεση επικοινωνίας, προώθησης του διαλόγου, ουσιαστικής επαφής με τη γνώση, «ξαφρίζοντας την κρέμα» του μαθητικού αυθορμητισμού, της ανάληψης πρωτοβουλιών, της αμφισβήτησης, της χαράς. Βρισκόμαστε ήδη στα ίχνη μιας βραδυπλεγούς βόμβας στη «χημεία» της εφηβείας.

Είναι φανερό ότι οι «λειτουργικοί ενουχισμοί» του «Ενιαίου Λυκείου» απονευρώνουν και αφανίζουν όλες εκείνες τις δραστηριότητες που έδιναν μια ανάσα στα σχολικά χρόνια, τις εκδηλώσεις, τις σχολικές γιορτές, τις θεατρικές παραστάσεις, τις μαθητικές εκθέσεις, τους αθλητικούς αγώνες, την περιβαλλοντική εκπαίδευση, το ίδιο το «παραπρόγραμμα» της σχολικής αίθουσας που «έδενε» την παιδαγωγική σχέση, άμβλυνη την ένταση ή τη ρουτίνα και «αρωμάτιζε» το διαπαιδαγωγητικό ρόλο του σχολείου.

Θέματα ενδιαφέροντα, ανάγκες και προβλήματα των μαθητών δεν εκφράζονται πια, καθώς δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη λόγω «στενότητας χρόνου» που δημιουργείται από το καθημερινό κινήρι της εξεταστέας ύλης ή από το διαγώνισμα της 3ης ώρας, που «κατατίνει» το ενδιαφέρον και την προσοχή όλου του σχολικού εξάωρου!

Περισσότερο από ποτέ το σχολείο βιώνεται από τους πρωταγωνιστές του ως χώρος «εξεταστικής θυσίας», σαν μια άχαρη και ψυχή «αίθουσα αναμονής» στην οποία αναγκαστικά περιμένει ο μαθητής μέχρι να έρθει η ώρα του μοιράσματος των τίτλων.

«Εμείς έχουμε έναν όροφο με υπολογιστές που το σχολείο της γειτονιάς δεν έχει».

«προσφέρουμε σημαντικές άλλες δραστηριότητες, εξωεκπαιδευτικές, ημερίδες επαγγελματικού προσανατολισμού, προγράμματα πληροφορικής, Ίντερνετ, εκδρομές».

(Από συνεντεύξεις ιδιοκτητών φροντιστηρίων στον Τύπο)

Το παράδοξο, φαινομενικά βεβαίως, είναι ότι την ίδια ώρα που το σχολείο χάνει τη «σχολική του ζωή», τις παιδαγωγικές του λειτουργίες, έρχεται το φροντιστήριο να γίνει ο «νονός» σε ένα διεστραμμένο ξαναβάπτισμα των λέξεων, καθώς προσποιείται ότι ενσωματώνει στις δικές του λειτουργίες, κοντολογίς στο ασφινκτικό εμβάδόν της φροντιστηριοποίησης της καθημερινής ζωής των μαθητών, την παιδαγωγική σχέση και τη σχολική ζωή. Οι ιδιοκτήτες μεγάλων φροντιστηρίων, στα πλαίσια της προσέλευσης, διεύρυνσης και ενσωμάτωσης της πελατείας τους, δημιουργούν καρικατούρες σχολικής ζωής, «κατασκευάζοντας» προκάτ εξωεκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Στα πλαίσια αυτά το παραδοσιακό φροντιστήριο, ως επιχείρηση παραγωγής

αποσπασματικών, επιλεγμένων, κονσερβοποιημένων σχολικών γνώσεων που εφοδιάζει το μαθητή με «συνταγές επιβίωσης», απαραίτητα «πυρομαχικά» για τη διεκδικητική ετοιμότητα στις εξετάσεις, κυριαρχεί καθώς λειτουργεί ως νομιμοποιημένο και ασφαλές «σκονάκι» σ' ένα κατ' ευφημισμό εκπαιδευτικό περιβάλλον που βασίζεται αποκλειστικά σε «υπολογισμούς αποδοτικότητας».

Παράλληλα οι μαθητές, αντιμέτωποι με το «μπαράζ» καταστολής του ελεύθερου χρόνου, ανάμεσα στο παραδοσιακό-κλασικό φροντιστήριο και στο σχολείο που μεταμορφώνεται σε καρικατούρα φροντιστηρίου, άλλοτε από σύγχυση άλλοτε από «ρεαλισμό», επιλέγουν αυτό που δεν μπορούν να αποφύγουν.

Βρισκόμαστε πραγματικά μπροστά στην πιο παράδοξη απονομιμοποίηση του σχολείου: υπερεπένδυση στο σχολείο με την προοπτική μιας κοινωνικής θέσης και ταυτόχρονα μη αναγνώριση των λειτουργιών κοινωνικοποίησης και πνευματικής ανάπτυξης των σχολικών μαθημάτων.